УДК 342.729

Михайло Смокович,
кандидат юридичних наук,
суддя Вищого адміністративного суду України,
секретар Пленуму Вищого адміністративного суду України

ПРАВО НА СВОБОДУ МИРНИХ ЗІБРАНЬ: РЕАЛІЇ ТА ПЕРСПЕКТИВИ В УКРАЇНІ

У статті, присвяченій дослідженню проблем реалізації права на свободу мирних зібрань в Україні, встановлено, що строк сповіщення про мирне зібрання не може бути однаковим і залежить від кількості учасників, місця, часу проведення такого зібрання. Доведено необхідність урегулювання відносин щодо проведення мирного зібрання спеціальним законом. Запропоновано внести зміни до процесуального законодавства щодо розгляду судами справ про обмеження стосовно проведення мирних зібрань.
Ключові слова: *обмеження щодо реалізації права на мирне зібрання, режим роботи суду, свобода на мирні зібрання, сповіщення про мирне зібрання.*

Право громадян збиратися мирно, без зброї і проводити збори, мітинги, походи і демонстрації закріплене в ст. 39 Конституції України, є їхнім невідчужуваним і непорушним правом, гарантованим Основним Законом України [1].

Частина 1 ст. 11 Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод (далі — Конвенція) встановлює, що кожен має право на свободу мирних зібрань і свободу об'єднання з іншими особами, включаючи право створювати профспілки та вступати до них для захисту своїх інтересів [2].

Свобода мирних зібрань є однією з головних основ демократичного суспільства та його прогресу й самореалізації кожної людини. Мирні зібрання — це засіб обстоювання людиною і громадянином своїх прав, свобод та інтересів у демократичному суспільстві.

Це право є однією з конституційних гарантій права громадянина на свободу свого світогляду і віросповідання, думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань, на використання і поширення інформації усно, письмово або в інший спосіб — на свій вибір, права на вільний розвиток своєї особистості тощо [3].

Дотриманням реалізації права на свободу мирних зібрань в Україні опікуються адміністративні суди, завданням яких є захист прав, свобод та інтересів фізичних осіб, прав та інтересів юридичних осіб у сфері публічно-правових відносин від порушень з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування, їхніх посадових і службових осіб, інших суб'єктів при здійсненні ними владних управлінських функцій.

Саме адміністративним судам надано повноваження обмежити реалізацію права на мирні зібрання та/або усунути такі обмеження, якщо вони є з боку органів державної влади, органів місцевого самоврядування. Особливості розгляду таких справ передбачені статтями 182, 183 Кодексу адміністративного судочинства України (далі — КАС України).

Проблематикою забезпечення права на свободу мирних зібрань в Україні займалися науковці Є. Захаров, Ю. Кравець, Р. Куйбіда, К. Леонтович, О. Пасенюк, В. Перепелюк та інші. Здебільшого у своїх працях вони досліджували особливості судових процедур щодо обмеження права на мирні зібрання.

Зокрема О. Пасенюк зазначив, що аналіз судової практики у спорах щодо обмеження згаданого права протягом останніх 10 років засвідчує, що правові позиції судів час від часу змінювалися на цілком протилежні. Показово, що це траплялося в періоди зміни політичного режиму в країні [4]. У свою чергу, К. Леонтович робить висновок, що законодавцем встановлена спеціальна процедура

судового розгляду адміністративних справ про обмеження реалізації прав на мирні зібрання [5].

Мета ж цієї статті — дослідити проблемні питання, які виникли під час підготовки проекту Закону України «Про свободу мирних зібрань», виникають під час розгляду зазначених справ адміністративними судами, надати практичні рекомендації суб'єктам цих правовідносин та в порівняльному аспекті запропонувати зміни до процесуального законодавства щодо вдосконалення судового розгляду таких справ.

Актуальність цього дослідження викликана рішенням Європейського суду з прав людини від 15.04.2013 р. у справі «Олексій Вєренцов проти України», в якій заявник поскаржився, що його право на свободу мирних зібрань було обмежено, а рішення суду про його арешт на три доби — необґрунтованим.

Одним з основних висновків Європейського суду з прав людини (далі — ЄСПЛ) у цьому рішенні є необхідність законодавчого врегулювання проведення мирних зібрань в Україні, зокрема у п. 95 зазначено, що у цій справі Суд установив порушення статей 7 і 11, що випливають із прогалин у законодавстві, що стосується свободи мирних зібрань, які залишаються в українській правовій системі протягом понад двох десятиліть.

Беручи до уваги структурну природу проблеми, розкритої у цій справі, Суд підкреслює необхідність термінових конкретних реформ у законодавстві України та адміністративній практиці з метою приведення цього законодавства та практики у відповідність до висновків Суду в цій постанові і забезпечення їх відповідності вимогам статей 7 і 11 Конвенції [6].

З таким висновком Європейського суду з прав людини можна погодитися, оскільки проект Закону про порядок організації і проведення мирних заходів (реєстраційний № 2450), був підготовлений Комітетом Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин, однак Верховна Рада України шостого скликання його не прийняла.

Разом із цим, відповідно до ч. 2 ст. 39 Конституції України обмеження щодо реалізації цього права може встановлюватися відповідно до закону і лише в інтересах національної безпеки та громадського порядку — з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей [7]. Тобто Конституція вимагає, щоб такий закон був.

Конституційний Суд України (далі — КСУ) в рішенні від 19.04.2001 р. № 4-рп/2001 (далі — Рішення про завчасне сповіщення) (справа щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання) дав офіційне тлумачення ч. 1 ст. 39 Конституції України щодо завчасного сповіщення органів виконавчої влади чи органів місцевого самоврядування про проведення зборів, мітингів, походів, демонстрацій, зазначивши, що визначення строків завчасного сповіщення цих органів з урахуванням особливостей мирних зібрань, їх форм, масовості, місця і часу проведення тощо є предметом законодавчого регулювання [8].

Наведені рішення судів та положення Конституції України вказують не тільки на необхідність прийняття відповідного закону щодо проведення мирних зібрань, а й на обов'язок Верховної Ради України його прийняти.

Основною проблемою законодавчого врегулювання стануть відносини щодо завчасного сповіщення про мирні зібрання. Комітет Верховної Ради України з питань прав людини, національних меншин і міжнаціональних відносин у розробленому проекті Закону України «Про свободу мирних зібрань» (далі — проект Закону) визначив, що організатор мирного зібрання письмово повідомляє про намір проведення мирного зібрання відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування не пізніш як за сорок вісім годин до його початку.

Вважаємо, що у разі прийняття закону, який міститиме таку норму, виникнуть сумніви щодо його конституційності. Конституційний Суд України у Рішенні про завчасне сповіщення встановив, що визначення конкретних строків завчасного сповіщення з урахуванням особливостей форм мирних зібрань, їх масовості, місця, часу проведення тощо є предметом законодавчого врегулювання [9]. З огляду на те, що рішення

Конституційного Суду України про офіційне тлумачення норм Конституції України є додатком до неї, Верховна Рада України зобов'язана норму про завчасне сповіщення про мирні зібрання привести у відповідність до згаданого висновку КСУ. Зокрема цей мінімальний строк для завчасного сповіщення не повинен бути абсолютним, а має залежати від форми мирного зібрання, кількості учасників, місця, часу його проведення тощо.

Крім того, КСУ в Рішенні про завчасне сповіщення зазначив, що ці строки не повинні обмежувати передбачене ст. 39 Конституції України право громадян, а мають слугувати його гарантією і водночас надавати можливість відповідним органам виконавчої влади чи органам місцевого самоврядування вжити заходів щодо безперешкодного проведення громадянами зборів, мітингів, походів і демонстрацій, забезпечення громадського порядку, прав і свобод інших людей [10].

Таким висновком Конституційний Суд України вказує на те, що зазначений строк повинен бути таким, щоб органи виконавчої влади і органи місцевого самоврядування мали можливість забезпечити безперешкодне проведення мирного зібрання. На наш погляд, законодавець при визначенні строку для завчасного сповіщення про мирні зібрання повинен враховувати і цю вказівку Конституційного Суду України.

Отже, правильно було б законодавчо врегулювати це питання не визначенням абсолютно мінімального строку сповіщення про мирне зібрання, а встановити цей строк залежно від наведених вище підстав. Наприклад, організатор мирного зібрання письмово повідомляє про намір проведення мирного зібрання відповідний орган виконавчої влади або орган місцевого самоврядування не пізніш як:

за десять днів до його початку в разі участі в ньому 10 000 учасників і більше;

за вісім днів до його початку в разі участі в ньому 7000 учасників, але не більше ніж 10 000 учасників;

за п'ять днів до його початку в разі участі в ньому 5000 учасників, але не більше ніж 7000 учасників;

<...>;

за двадцять чотири години до його початку в разі участі в ньому не більше ніж 100 учасників.

На наш погляд, таке законодавче регулювання буде відповідати положенням ст. 39 Конституції України та висновкам, наданим КСУ в Рішенні про завчасне сповіщення. У будь-якому разі мінімальний строк сповіщення про мирне зібрання до його початку не може бути абсолютним і однаковим для всіх мирних зібрань.

Не менш проблематичним питанням, яке необхідно вирішити законодавцю, є питання щодо підстав обмеження мирного зібрання. Здійснення цього права не підлягає жодним обмеженням, крім установлених законом в інтересах національної безпеки та громадського порядку з метою запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я населення або захисту прав і свобод інших людей (ч. 2 ст. 39 Конституції України).

Майже аналогічні приписи містяться в ч. 2 ст. 11 Конвенції, а саме: здійснення цих прав не підлягає жодним обмеженням, за винятком тих, що встановлені законом і є необхідними в демократичному суспільстві в інтересах національної або громадської безпеки, для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб [11].

Однак якщо проаналізувати зміст цих норм, то Конвенція передбачає більше підстав для обмеження свободи мирних зібрань, зокрема обмеження цього права для охорони моралі інших осіб, що не передбачено Конституцією України.

У зв'язку з розбіжностями стосовно переліку підстав для обмеження права на свободу мирних зібрань виникає питання щодо юридичної сили цих нормативно-правових актів та щодо того, яку з цих норм слід застосовувати під час вирішення справи про обмеження права на мирне зібрання.

Р. Куйбіда вважає, що в цьому разі необхідно застосовувати норму Конституції України, тому охорона моралі не може бути підставою для обмеження мирного зібрання, оскільки Конституція України має вищу юридичну силу, а сама ст. 39 Конституції України гарантує право на мирні зібрання.

На наш погляд, таке тлумачення «колізійних» норм є сумнівним з огляду на таке.

Науковець В. Євінтов зазначив, що у разі колізії норм ратифікованого і норм національного права перші мають вищу силу над другими і підлягають пріоритетному застосуванню [12]. Частина 2 ст. 19 Закону України від 29.06.2004 р. № 1906-IV «Про міжнародні договори України» встановлює: якщо міжнародним договором України, який набрав чинності в установленому порядку, встановлено інші правила, ніж ті, що передбачені у відповідному акті законодавства України, то застосовуються правила міжнародного договору [13]. Аналіз зазначених наукових висновків та законодавчих приписів вказує на те, що норми міжнародного договору України мають пріоритет над нормами законодавчих актів України, в тому числі й Конституції України, яка є Законом.

Водночас Пленум Верховного Суду України в п. 4 постанови від 01.11.1996 р. № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» з цього приводу дав такі роз'яснення: «Виходячи з положення ст. 9 Конституції України про те, що чинні міжнародні договори, згода на обов'язковість яких надана Верховною Радою України, є частиною національного законодавства України, суд не може застосувати закон, який регулює правовідносини, що розглядаються, інакше як міжнародний договір. У той же час міжнародні договори застосовуються, якщо вони не суперечать Конституції України» [14].

Викладене свідчить, що в правничому середовищі України та в судовій практиці наявні неоднакові підходи до правозастосування та ієрархії норм Конституції України та норм міжнародних договорів України. На нашу думку, у разі захисту прав і свобод людини повинні застосовуватися норми Конституції України чи норми міжнародних договорів України залежно від того, якими з них більше захищені ці права та свободи.

Право на свободу мирного зібрання не є абсолютним, воно може бути обмежене, тому нормами Конституції України і Конвенції про захист прав людини і основоположних свобод визначені підстави для такого обмеження. Вважаємо, що ці підстави, серед яких охорона здоров'я чи моралі або захист прав і свобод інших осіб мають пріоритет над правом на свободу мирних зібрань. Тобто права і свободи людини, які є підставами для обмеження права на свободу мирних зібрань, захищаються Конституцією України та Конвенцією про захист прав людини і основоположних свобод і ставляться вище права на свободу мирних зібрань. Звідси випливає висновок, що ч. 2 ст. 39 Конституції України та ч. 2 ст. 11 Конвенції є взаємодоповнювальними щодо підстав обмеження на свободу мирних зібрань (для запобігання заворушенням чи злочинам, для охорони здоров'я чи моралі або для захисту прав і свобод інших осіб). Тому під час розв'язання конфліктів щодо обмеження права на мирні зібрання суди повинні також застосовувати положення Конвенції щодо охорони моралі.

Також проблематичним з точки зору відповідності Конституції України є введення проектом Закону України «Про свободу мирних зібрань» поняття спонтанного мирного зібрання, яким є мирне зібрання, що є засобом невідкладного реагування суспільства чи групи людей на певну подію, та про яке неможливо було повідомити у строк, установлений Законом. Такий вид мирного зібрання, незалежно від форми, можливо проводити без відповідного повідомлення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування. Однак, на наш погляд, таке правове регулювання явно суперечитиме ч. 1 ст. 39 Конституції України, яка передбачає завчасне сповіщення згаданих органів про проведення мирного зібрання.

Незважаючи на відсутність законодавчого врегулювання цих правовідносин, право на свободу мирних зібрань в Україні гарантується Конституцією України та захищене державою, яка зобов'язана забезпечити його ефективну реалізацію.

Обмеження права на свободу мирних зібрань може бути встановлено тільки судом, у зв'язку з чим забезпечення гарантованого державою права на мирні зібрання значною мірою покладається на суд. Роль суду в регулюванні зазначених

відносин нині зростає, а в період активізації руху громадянських та політичних сил вирішення судами справ розглядуваної категорії викликає особливу увагу і резонанс у суспільстві.

Указану роль адміністративні суди виконують з часу започаткування адміністративного судочинства в Україні. Статті 182, 183 КАС України встановлюють особливості розгляду справ за позовами суб'єктів владних повноважень про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання та за позовами про усунення обмежень щодо реалізації права на мирні зібрання. Апробація цих процесуальних норм та відсутність відповідного закону, який би регулював відносини щодо мирних зібрань, на практиці показала їх недосконалість і невідповідність сьогоденню стосовно належного судового розгляду відповідних справ.

Пленум Вищого адміністративного суду України постановою від 21.05.2012 р. № 6 «Про практику застосування адміністративними судами законодавства під час розгляду та вирішення справ стосовно реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо)» (далі — Постанова Пленуму) затвердив довідку щодо вивчення та узагальнення практики застосування адміністративними судами законодавства під час розгляду та вирішення впродовж 2010—2011 рр. справ стосовно реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо) [15]. Довідка містить висновки про те, що в судовій практиці є негативні випадки задоволення позовів про обмеження щодо реалізації права на мирні зібрання лише за наявності формальних підстав для цього, коли суди не вдавалися до ретельного дослідження та належної оцінки обставин справи і наданих доказів. Певною мірою однією з причин цього є неврегульованість окремих питань реалізації права на мирні зібрання відповідним національним законом, іншою — недостатня обізнаність з міжнародними нормами щодо забезпечення права на мирні зібрання або їх неправильне розуміння. У деяких випадках оцінка доказів у справах викликала труднощі у судів.

Також у постанові Пленуму звернуто увагу судів на те, що зібрання громадян часто мають на меті привернення уваги певних органів влади до проблем суспільства чи його окремої групи, у зв'язку з чим мають необхідність «бути почутими» саме цими органами та плануються до проведення у місцях їх розташування, не вбачається правильним встановлення стосовно таких зібрань обмежень щодо місця їх проведення.

Варто звернути увагу, що питання про обмеження щодо реалізації права на мирне зібрання стосовно місця його проведення підлягає вирішенню судом лише щодо місця, визначеного організаторами мирного зібрання, визначати інші місця проведення заходів суд не повинен.

Зважаючи на мету зібрання — «бути почутими», сумнівною виглядає позиція судів, які забороняють проведення мирних зібрань у дні державних та релігійних свят у зв'язку з проведенням у місцях, які планувалися для мирного зібрання, наприклад, заходів зі святкування загальноміського характеру.

Крім того, Пленум Вищого адміністративного суду України зазначив, що здійснений аналіз судової практики показує, що на сьогодні нагальною потребою для забезпечення конституційного права громадян на мирні зібрання є прийняття спеціального закону, який би регулював відносини у сфері мирних зібрань. Першочерговими питаннями, які потребують урегулювання таким законом, є, зокрема, визначення строків сповіщення органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування про проведення мирних зібрань, їх місця, часу проведення тощо. Необхідним убачається визначення цим актом обставин (випадків), за наявності яких органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування не будуть мати повноважень на звернення до суду з позовами щодо обмеження у реалізації права на мирні зібрання.

З викладеного випливає висновок, що й судова практика вимагає прийняття в Україні спеціального закону, який би регулював відносини щодо проведення мирних зібрань, оскільки це стало б запорукою єдиної та усталеної судової практики у цій сфері відносин.

Необхідно зазначити, що прикінцевими та перехідними положеннями проекту Закону пропонується внести зміни до КАС України, зокрема до статей 182 і 183, якими усунути відповідні прогалини в цьому Кодексі, зокрема: визначити суб'єктів владних повноважень, які можуть звернутися до суду з позовами про обмеження мирних зібрань; встановити строки звернення до суду з такими позовами та строки розгляду таких справ, а також наслідки недотримання цих правил; встановити строки щодо подання апеляційної скарги на рішення судів першої інстанції та строки розгляду справи в апеляційному суді; визначити особливості обставин, які необхідно встановити під час розгляду справи про обмеження мирних зібрань, та зазначити про них у судовому рішенні тощо.

Проблемою у судовій практиці також є режим роботи суду під час розгляду цієї категорії справ, оскільки зазвичай мирні зібрання проводяться у вихідні чи святкові дні. Законодавство не визначає можливості роботи суду у вказані дні під час розгляду спорів щодо проведення мирних зібрань, як це, наприклад, установлено виборчим законодавством щодо забезпечення розгляду виборчих спорів адміністративними судами, в тому числі у вихідні та святкові дні. Тому, вважаємо, у проекті Закону мають бути норми про встановлення особливого режиму роботи адміністративних судів щодо розгляду таких справ, у тому числі у святкові, вихідні та неробочі дні.

Досліджений перелік проблем не є вичерпним, оскільки на сьогодні невизначеним є питання щодо можливості бути організатором мирного зібрання особою, яка не досягла повноліття. Вважаємо, що в цьому питанні обмежень не повинно бути.

Крім того, у проекті Закону є намагання надати можливість Верховній Раді України обмежувати право на мирні зібрання, зокрема спеціальним законом. У цьому разі, на наш погляд, Верховна Рада України прийняттям спеціального закону, який заборонить проведення мирного зібрання в якомусь місці, візьме на себе повноваження суду, оскільки відповідно до ч. 2 ст. 39 Конституції України лише суд може встановлювати обмеження щодо реалізації проведення мирного зібрання.

Насамкінець необхідно зазначити, що у судовій практиці під час вирішення справ щодо обмеження права на мирні зібрання чи усунення обмежень на реалізацію такого права є випадки застосування норм Порядку організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій, затвердженого Указом Президії Верховної Ради СРСР від 28.07.1988 р. № 9306-XI «Про порядок організації і проведення зборів, мітингів, вуличних походів і демонстрацій в СРСР». Вважаємо, що таке застосування цих норм є неправильним, оскільки цей Указ суперечить Конституції України. Зокрема його норми встановлюють дозвільний (реєстраційний) порядок проведення мирних зібрань і надають право органам влади та місцевого самоврядування заборонити їх проведення, у той час як норми Конституції України передбачають повідомлювальний порядок проведення зібрань (шляхом сповіщення органів влади) та надають повноваження заборонити проведення мирного зібрання тільки суду [16]. Вважаємо, що цей акт не підлягає застосуванню судами під час вирішення справ розглядуваної категорії. Єдиним «нікчемним» позитивом такого застосування є те, що в Україні необхідно прийняти Закон «Про свободу мирних зібрань».

Отже, проведене нами дослідження довело, що прийняття Закону України «Про свободу мирних зібрань» є нагальним для українського суспільства з метою забезпечення можливості на реалізацію права щодо свободи мирних зібрань відповідно до європейських стандартів в Україні.

Визначено, що основною проблемою правового врегулювання є строк сповіщення органів виконавчої влади та органів місцевого самоврядування про проведення мирного зібрання до його початку. Встановлено, що такий строк не може бути абсолютним і однаковим, а залежить від кількості учасників, місця проведення, часу проведення тощо.

Запропоновано внести відповідні зміни до Кодексу адміністративного су-

дочинства України, якими визначити суб'єктів владних повноважень, які можуть звернутися до суду з позовами про обмеження мирних зібрань; встановити строки звернення до суду з такими позовами та строки розгляду таких справ, а також наслідки недотримання цих правил; встановити строки щодо подання апеляційної скарги на рішення судів першої інстанції та строки розгляду справи в апеляційному суді; визначити особливості обставин, які необхідно встановити під час розгляду справи про обмеження мирних зібрань, та зазначити про них у судовому рішенні.

Необхідно законодавчо встановити особливий режим роботи адміністративних судів щодо розгляду таких справ, у тому числі у святкові, вихідні та неробочі дні.

Вважаємо, що це дослідження сприятиме якісному врегулюванню відносин, які виникатимуть під час реалізації права на мирні зібрання в Україні, та спонукатиме суб'єктів законодавчої ініціативи до прийняття відповідного закону.

ПРИМІТКИ

1. Конституція України у судових рішеннях / М. П. Орзіх, А. А. Єзеров, Д. С. Терлецький. — К. : Юрінком Інтер, 2011. — С. 125.

2. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України. — 2006. — № 32 (23.08.2006). — С. 2371.

3. Конституція України у судових рішеннях / М. П. Орзіх, А. А. Єзеров, Д. С. Терлецький. — К. : Юрінком Інтер, 2011. — С. 125.

4. Пасенюк О. М. Судові процедури обмеження права на мирні зібрання: стан і перспективи / О. М. Пасенюк // Вісник Вищого адміністративного суду України. — 2011. — № 4. — С. 7.

5. Адміністративне судочинство України : підручник / О. М. Пасенюк (кер. авт. кол.), О. Н. Панченко, В. Б. Авер'янов [та ін.] ; за заг. ред. О. М. Пасенюка. — К. : Юрінком Інтер, 2009. — С. 371.

6. Рішення Європейського суду з прав людини у справі «Вєренцов проти України».

7. Конституція України у судових рішеннях / М. П. Орзіх, А. А. Єзеров, Д. С. Терлецький. — К. : Юрінком Інтер, 2011. — С. 125.

8. Рішення Конституційного Суду України від 19.04.2001 р. № 4-рп/2001 (справа щодо завчасного сповіщення при мирні зібрання) // Офіційний вісник України. — 2003. — № 28 (25.07.2003). — Ст. 1379.

9. Там само.

10. Там само.

11. Конвенція про захист прав людини і основоположних свобод від 04.11.1950 р. // Офіційний вісник України. — 2006. — № 32 (23.08.2006). — С. 2371.

12. Євінтов В. Пряме застосування міжнародних стандартів прав людини: (Коментар до ст. 9 Конституції України) / В. Євінтов // Український часопис прав людини. — 1998. — № 1. — С. 27.

13. Закон України від 29.06.2004 р. № 1906-IV «Про міжнародні договори України» // Офіційний вісник України. — 2004. — № 35 (17.09.2004). — Ст. 2317.

14. Постанова Пленуму Верховного Суду України від 01.11.1996 р. № 9 «Про застосування Конституції України при здійсненні правосуддя» // Бюлетень Міністерства юстиції України. — 2000. — № 4.

15. Постанова Пленуму Вищого адміністративного суду України від 21.05.2012 р. № 6 «Про практику застосування адміністративними судами законодавства під час розгляду та вирішення справ стосовно реалізації права на мирні зібрання (збори, мітинги, походи, демонстрації тощо)» [Електронний ресурс]. — Режим доступу : http://www.vasu.gov.ua/ua/plenum__vas.html.

16. Там само.

Смокович Михаил. Право на свободу мирных собраний: реалии и перспективы в Украине.
В статье, посвященной исследованию проблем реализации прав на свободу мирных собраний в Украине, установлено, что срок уведомления о мирном собрании не может быть одинаковым и зависит от количества участников, места, времени проведения такого собрания. Доказана необходимость урегулирования отношений касательно проведения мирного собрания специальным законом. Предложено внести изменения в процессуальное законодательство относительно рассмотрения судами дел об ограничениях проведения мирных собраний.
Ключевые слова: *ограничения относительно реализации права на мирное собрание, режим работы суда, свобода на мирные собрания, уведомление о мирном собрании.*

Smokovych Mykhailo. Right to freedom of peaceful assembly in Ukraine: nowadays and perspectives.
In the article the author researches challenges to exercising the right for peaceful assembly in Ukraine and ascertains that the term of notification about peaceful assembly cannot be similar and depends on number of participants, place and time of such an assembly. The necessity of settling relations concerning holding peaceful assembly through a special law is proved. The author offers to amend procedural legislation on adjudicating cases concerning peaceful assembly.
Key words: *restrictions concerning exercising the right for peaceful assembly, working hours of the court, freedom of peaceful assembly, notification about peaceful assembly.*